

A Compendium of Scottish Ethnology, Volume 10. *Scottish Life and Society: Oral Literature and Performance Culture*. Ed. John Beech, Owen Hand, Fiona Mac Donald, Mark A. Mulhern in Jeremy Weston. Edinburgh: John Donald, 2007, 616 str.

Škotsko življenje in družba – zbirka škotske etnologije je ambiciozen projekt Evropskega etnološkega raziskovalnega centra (samostojna raziskovalna enota Oddelka za keltške in škotske študije na Univerzi v Edinburghu), ki se je že konec osemdesetih let 20. stoletja osnoval kot leksikon, kasneje pa se je izoblikoval kot zbirka tematskih sklopov, ki obsegajo štirinajst obsežnih zbornikov, od katerih jih je večina že izšla.

Zborniki so zasnovani tako, da ponujajo sintetičen vpogled v različne sfere življenja ruralnih, urbanih, domačih in izseljenskih, tradicionalnih in sodobnih, družbenih in materialnih pojavov. Posamezne knjige tako obravnavajo arhitekturno oziroma stavbarsko dediščino (zbornik *Škotske stavbe*), tematike iz domačega življenja (zbornik *Škotsko domače življenje*), rituale življenjskega cikla, zdravja in bolezni, življenje v skupnosti in škotskih priseljencev (zbornik *Individualno in skupnostno življenje*), področje vzgoje in izobraževanja (zbornik *Izobraževanje*), religijo (zbornik *Religija*), hrano in prehrabena kultura (zbornik *Hrana Škotov*), ustno slovstvo in uprizoritvene oz. izvedbene prakse (zbornik *Ustno slovstvo in kultura performance*) ter bibliografski zbornik, kar nas po svoji sistematiki malce spominja na projekt nam bolj »domače« *Etnološke topografije slovenskega etničnega ozemlja* (1981–1996).

Omenjeni zborniki torej »enciklopedično« pokrivajo področja etnološko klasificirane snovne in nesnovne dediščine ter raziskujejo prepletanja tradicionalne kulture in zgodovine s fenomeni sodobnosti, s pomočjo katerih je (med drugim) mogoče zapopadati raznolike podobe nacionalne identitete »naroda brez države«, kot politično in sociološko stanje Škotske imenuje eden najvidnejših škotskih mislecev David McCrone.

Verjetno ravno v politični, ekonomski in institucionalni odvisnosti Škotske od Velike Britanije tiči razlog, da so Škoti tako pozno (še leta 1951) v okviru Univerze v Edinburghu dobili center za interdisciplinarno raziskovanje škotskih študij, imenovano *School of Scottish Studies*.

Konkretno spodbudo za nastanek tega oddelka edinburške univerze pa pravzaprav predstavljajo intenzivna terenska snemanja ameriškega folklorista Alana Lomaxa, ki je leta 1950 za založbo *Columbia Records* skupaj s škotskim vodičem Hamishem Hendersonom, pozneje razpoznavno osebnostjo oddelka in škotskega »folk revivala«, med ljudmi zabeležil na desetine tradicionalnih balad in ostalega folklornega gradiva, za katerega so do tedaj menili, da je že zdavnaj poniknilo v pozabo.

Tako tudi pričujoči etnološki zbornik z naslovom *Ustno slovstvo in kultura performance* na več kot šestotih straneh detajlno in sistematično popiše zgodovino zbiranja elementov škotske ustne dediščine, njihovo etnološko ter folkloristično klasifikacijo, izpostavlja osrednje protagoniste glasbeno-pesemsko-plesno preporodnih gibanj, biografske in bibliografske podatke zbiralcev in nosilcev tradicije, družbene, kulturne, politične in ekonomske premene, ki so botrovale in botrujejo kontekstualnim spremembam narativnih, glasbenih, plesnih, pesemskih praks v lokalnih, regionalnih in nacionalnem okviru ter njihovi institucionalizaciji.

Ustno slovstvo in kultura performance je razdeljena na tri obširna tematska poglavja, ki nekako sovpadajo s klasično delitvijo tistega segmenta nesnovne dediščine, ki se je

nekdaj imenoval »duhovna kultura«: pripovedništvo in pesništvo, pesem in glasba ter ples in drama.

Medtem, ko se niz poglavij o plesu in drami posveča historičnemu pregledu škotskih tradicij plesa, otroški folklori, ljudskemu gledališču in dramatiki ter stilu in identiteti v škotski klasični glasbi, je del, ki se ukvarja z narativnimi in pesniškimi oblikami bolj usmerjen v zgodovinsko-klasifikacijski pregled elementov ustnega slovstva predvsem iz gelsko govorečega področja zahodnega višavja in otokov (poglavja o gelskih herojskih pripovedih, gelskih hvalnicah, rabah historičnih tradicij v gelsčini, gelskem pesništvu v urbaniziranih okoljih, pregovorih), ter spremembam kontekstov in funkcij pripovedništva, še posebej na geografskih obrobjih in diasporah ter med marginaliziranimi družbenimi skupinami kot so »travelerji« (potujoče skupine ljudi škotskega izvora), ki so prav s posredništvom že omenjenega Hendersona zasloveli kot nosilci izjemno bogate in kompleksne ustne tradicije pripovedništva, glasbeništa in petja.

Da večji delež zbornika pripada ravno sklopu, ki se ukvarja z vprašanji zbiranja ter obujanja pesemske in glasbene tradicije, nas ne preseneča, saj je, kot rečeno, povojno zanimanje (ter posredništvo) akademikov in (ostalih) »revivalistov« za različne oblike nesnovne dediščine pomagalo pri konstituizaciji škotskih študij ter formalizaciji mnogih institucij, ki se danes ukvarjajo z raziskovanjem, ohranjanjem in predstavljanjem tradicionalne glasbe in pesmi.

Za večino poglavij je tako v tem kot tudi v ostalih dveh delih značilen precej tog, a širši javnosti razumljiv etnografsko-deskriptivni način pisanja, ki linearno niza zgodovinske podatke in se sodobnim družbeno-glasbenim fenomenom, v katere se vpenjajo tradicionalne glasbe, njihov razvoj in rabe, približa zgolj s skopimi orisi današnjega stanja ali nakazanim reševanjem teoretskih in metodoloških polemik na tem področju.

Tako poglavja o razvoju violine, harfe, o kajžarskih baladah (*bothy ballads*), letakih in tiskanih baladah, tradicionalnih baladah, škotskih pesemskih tradicijah na tujem, glasbi škotskih »travelerjev«, zbiralcih škotskih in gelskih pesmi ter »folk revivalu« povečini lahko beremo kot historična pričevanja ne glede na to, da se njihovo življenje v sicer spremenjenih družbeno-kulturnih okoliščinah živahno nadaljuje tudi v 21. stoletje.

Analitični in teoretsko razdelan znanstveni aparat, ki zmore bolje zapopasti predstavljene oblike sodobnih zvrsti tradicionalnih glasb, pa na srečo ni popolnoma odsoten. Besedila o diverziteti in diverzifikaciji v škotski glasbi, škotski sodobni tradicionalni glasbi in pesmi ter učenju in poučevanju tradicionalne glasbe opozarjajo na vrsto dinamičnih procesov, v katerih se giblje, proizvaja in porablja ljudska glasba nekoč in danes. Istočasno sta skozi glasbo tudi natančneje predstavljeni kulturna politika in ideologija, ki sta odigrali pomembno vlogo pri (pre)oblikovanju ljudske glasbe ter pri njenih sodobnih žanrskih pojavnostih, hkrati pa tudi pri njeni institucionalizaciji (v sferah izobraževanja in kulture) in (inter)nacionalizaciji in formiranju škotske identitete.

Zbornik predstavlja temelj nadaljnim raziskavam, saj se z njim pravzaprav razprava o ustnem slovstvu in kulturi performance na Škotskem šele dobro začena.

Katarina Juvančič